

drex, gloss., s. v. Encara que Dozy solament va poder documentar el mot aràbic en el sentit de 'dau' en diccionaris magrebins moderns, és segur que hi existí des d'antic, atesa la seva presència en romànic i en grec bizantí *azári*. Probablement ja en àrab existí el sentit de 'certa cara del dau', car és el mateix mot que l'àrab clàssic *zabr* 'flor' (que ha donat el cast. *azabar* 'flor de taronger'), i hem de suposar que una imatge de flor estava representada en una de les cares del dau.

DERIV.: *atzarat*, *atzarament*, en el sentit d'esverament, són castellanismes inacceptables, deguts en castellà a una confusió amb *azorar* 'astorar, esverar' (veg. ASTOR). *Atzarós* [escr. Renaix.].

¹ Llavors també «otra manera que hay de juego de dados», en el *Libro del Acedrex* d'Alfons el Savi (Knudson, *Rom.* LXIII, 248-53). — ² *Las dos doncellas*, ed. H. Ureña, II, 129.

ATZARCÓ o més aviat *atzercó*, *atzercol*, de l'àrab *zarqún* id., veg. DCEC I, 348, i DECH. A part de les formes citades trobem *atzaró* 1421 (Bna., CaCandi, *MiscHiCat.* II, 225), *azarcó* 1461 (Misser Joan, *BABL* VII, 408), *acercó* en Sanelo i el *Vocab. de la Ceràmica de Manises*, 371.

ATZARENA, 'vestit llarg que duïen les dones', sembla resultar d'una confusió de síl·labes en *una natzarena* (pròpiament gentilici *natzarè*, -ena, de Natzarret), que es documenta com a nom d'una 'túnica llarga de dona' en les *Cobles de la Marquesota* del S. XVI (MAGuiló, *Cançoneret d'Obres Vulgars*; *AlcM*, *DAG.* i Sanelo); també en el S. XVI es documenta com a *atzarena* (*DAG.*), *atserena* en dos docs. del S. XVII (*AlcM*), «foren executats --- a I. Roig --- una *atzarena* de sa muller», a. 1664 (D. Recasens, *La Secuita*, p. 53), i probt. ja és el mateix *axerena* en el Torsimany d'Aversó (c. 1390). No és acceptable fonèticament l'etimologia aràbiga que el relliga amb l'arabisme cast. ant. *çulame*, *zurame*, port. ant. *çurame*, *zorame* (Car. Michaëlis, *RLus.* III, 141-2) (com pensaven Eguílaz, *AlcM* i Steiger); la suggerència que faig en el DECH s. v. *zaranda* és més seriosa, però potser no passa de ser una paronomàsia.

Atzari (planta), pres del ll. *asarum* id., veg. DCEC I, 296a: sembla tractar-se d'un genitiu *asari* de les receptes farmacèutiques, mal llegit. □ 1.ª doc.: 1409 *azari* (*AlcM*, s. v. a2).

ATZAURA, 'mena d'embarcació sarraïna, com la *tartana*', de l'àr. *zâuraq* 'barca, vaixell petit', o d'una seva variant, mot d'origen estranger en àrab; és versemblant que aquesta variant sigui un **zâura* que seria el primitiu irani d'on vindria *zâuraq* com a derivat, probablement diminutiu. □ 1.ª doc.: fi S. XIII, Cròn. de Jaume I.

Allí «vengueren 12 gualees e 6 *atzaures* del rey de Túnic» (p. 264). Vaig tractar extensament, i en forma molt documentada, d'aquest mot i de les seves formes romàniques afins (cast. ant. *zabra*, *azabra*, port. *zabra*,

oc. ant. *azaura*, *zaura*) en l'article de 1936 reproduït ara en *EntreDLle.* (III, 152-3) i en el DCEC IV, 787-8.

Sense reproduir la meua àmplia explicació i doc. d'aquest, hi afegeixo ara que és segur que està arrelat en l'àrab d'Orient, car Harder-Armez (que recull informació egípcia en textos moderns i en textos clàssics orientals) registra *zâuraq* «petit canot», i avui s'usa en el sentit de «chaloupe» a les costes del Líban i a l'illa de Ruwâd de la costa de Síria (Mutlaq; Sulaymân, p. 205); plural *zawâriq* en tots els. Però encara que s'usi a les costes mediterrànies suposo que és importació del Golf Pèrsic, no solament pel fet d'estar registrat en diccs. perses, com indico en el DCEC, sinó perquè els derivats en -ak tenen enorme desenrotllament en irani mitjà. Cal sospitar que en lloc d'una pèrdua excepcional del -q en romànic, el mot nostre ve del primitiu irani de *zâuraq*, o sigui d'un irani **zâura*.

El que més ens indueix a creure-ho és que, tot i que algunes vegades el -q es perd en romànic (*alambí*, o el -b en *alacrà*), esperaríem llavors que l'accent s'hagués traslladat al final en àrab vulgar, donant **atzaurâc* o en tot cas **atzaurâ* però no *atzaura*. *PAlc.*, en efecte accentua *zaurâq*. D'altra banda notem que el sentit de «petit canot» recollit per Harder-Armez, el de 'xalupa', de la costa sirio-libanesa, i el de 'barca' en *RMa.* i *PAlc.*, corresponen a un diminutiu, com ho són normalment els derivats iranès en -ak, mentre que significat de «tartane» i de «vaixell de guerra» en el *St. Honorat* i en Jaume I, propis d'*atzaura*, anirien millor amb un primitiu irani en -a, no diminutiu. I així també l'inexplicable consonantisme cast. i portuguès en -br-, potser ja podria venir d'Orient.

Quant a identificar l'arrel irànica que hauria donat el mot *zâura*, ho deixo a mans dels especialistes; pasat que es tractés d'un mot afí al balutxi *zabr* 'poderós', al costat del qual hi ha persa *zeber* (i *zewer*) 'sobre, damunt', *zeberdest* 'sobirà, que s'imposa' («die Oberhand habend») i afganès o curde *zbrî* 'impetuós' (aplegats tots per Horn, *Grundriss d. neuers. Etym.* en el § 651, sense precisar-ne l'etimologia última).

ATZAVARA, de l'àr. magrebí *šabbâra* id., variant del clàssic *šubbâr*, derivat de *šâbir* 'sèver, suc de l'áloe'. □ 1.^a doc.: c. 1500, *Colloqui de les Dames*.

El mot s'usa avui a les Illes, en el Principat i en el Rosselló; tinc *axzâbârs* anotat a Pià (1960) i a Torrelles de Foix (1955), *agzabâres* a Capçanes del Priorat, i l'he sentit tota la vida en el Barcelonès i el Maresme; la presència d'*atzavara* en murcià (Ga. Soriano) i en la toponímia d'Elx suggereix que almenys en altre temps tenia extensió fins al migdia del domini; d'altra banda sento *axzâvâr* a Söller (1953), mentre que a Menorca en uns llocs ho trobo amb -v- (Camps Merc., *Folkl. Men.* I, 176), en altres amb -b- (ib. II, 125, i Arx. Ll. Salvador, vol. II, Menorca). Sic. *zab-bâra* 'áloe', *dzabâra* i calabr. merid. *dzambâra* 'agave americana' (Rohlf's, *ZRPh.* XLVI, 151). Amb trasllat de l'accent i imela tardana cast. *zâbila*, veg. DCEC IV, 787a. Per al tractament fonètic català, veg. *Entre*